

Cooperarea militară româno-rusă în anul 1916

(Romanian - Russian Military Cooperation in 1916)

Ion GIURCĂ

Abstract: *The political and military relation between Romania and Russia during 1916 were marked by several milestones as follows: the signing of the political and military convention on 4/17 August, the military cooperation in Dobruja and in the Eastern Carpathians, the provision of the conditions for an important part of the Romanian armed forces to regroup in Moldova in early December. The collaboration was not only direct, through the Romanian and Russian military missions attached to the Great General Headquarters, but also indirect, through the correspondence between the political and military decision-making factors in the two countries. Under the circumstances of the major crisis in December 1916, Russian authorities unsuccessfully attempted to subordinate the Romanian state military capabilities east of the Dniester. The collaboration between the two allied countries proved to be, because of the Russian authorities attitude, a factor that contributed to Romania's insecurity.*

Keywords: *armed, collaboration, convention, country, insecurity, mission, political, relations, Romania, Russia, support*

Intrarea României în prima conflagrație mondială a fost o atitudine adoptată după doi ani de neutralitate, perioadă în care guvernul român, a desfășurat negocieri pentru încheierea unei convenții politice și militare care să includă prevederi clare în privința realizării scopului politic și militar al războiului. Din acest punct de vedere lucrurile erau clare chiar din anul 1914 când în planurile și proiectele de operațiuni era înscris că: „Scopul

general al războiului ce vom întreprinde este realizarea idealului nostru național, adică întregirea neamului. Cucerirea teritoriilor locuite de români, ce se găsesc astăzi înglobate în monarhia Austro-Ungară, trebuie să fie fructul războiului”¹, formulare care se regăsește și în Proiectul de operațiune în vederea unui război contra Puterilor Centrale și Bulgariei-Ipoteza Z, pus în aplicare în august 1916.

Concomitent cu activitățile pe plan politic intern și internațional pentru pregătirea intrării în război, guvernul a lucrat intens pentru pregătirea țării și armatei în vederea aducerii la un nivel al capacității combative care să asigure, în condițiile sprijinului material și operațional al aliaților, îndeplinirea scopului războiului. Situația a fost dificilă, deoarece poziția de neutralitate era dezavantajoasă în planul relațiilor internaționale, în condițiile în care opțiunea politică nu a fost exprimată ferm decât destul de târziu liderilor statelor Antantei prin intermediul miniștrilor acreditați la Paris, Londra, Roma și Petrograd sau prin trimișii speciali ai primului ministru, cum a fost cazul colonelului Vasile Rudeanu.

Pe plan intern pregătirea politică a războiului s-a desfășurat în condiții dintre cele mai bune, în contextul în care clasa politică în marea ei majoritate se pronunța direct sau tacit pentru intrarea în război de partea Antantei, opoziția parlamentară fiind practic redusă la tăcere prin înțelegerea directă a liderilor acesteia cu primul ministru, iar formatorii de opinie au avut un rol pozitiv în pregătirea populației pentru jertfa care urma a fi făcută în vederea realizării idealului național. A existat o opoziție la război, un curent pro Puterile Centrale, dar cel majoritar, covârșitor, a fost pro Antanta. Fiecare din părți avea argumentele sale, mai mult sau mai puțin convingătoare, pe care le exprima în limita posibilităților din acea perioadă prin presă,

conferințe, intervenții în sesiunile Camerei Deputaților și Senatului.

Pregătirea materială a războiului a fost cea mai dificilă, dat fiind faptul că la declanșarea conflagrației nivelul de pregătire al armatei, sub aspectul dotării și încadrării, era total necorespunzător în raport cu nivelul armatelor ajgajate deja în conflagrație. Primul ministru a cunoscut acest aspect, a dispus măsurile care se impuneau, dar slaba dezvoltare a industriei românești nu a permis decât modeste realizări până în vara anului 1916 și chiar pe întreaga perioadă a războiului. În acele condiții, apelul la liderii statelor occidentale pentru acceptul guvernelor pe care le conduceau să livreze armament, muniții și material de război a fost o constantă a activității desfășurate începând cu toamna anului 1914. Rezultatele au fost sub așteptări, în condițiile în care opțiunea pro Antanta a României nu a fost anunțată decât târziu, astfel că abia începând cu anul 1916 lucrurile au luat un curs favorabil României.²

În perioada neutralității relația cu Rusia a fost bună în condițiile în care la 18 septembrie/1 octombrie 1914 a fost semnat Acordul Diamandy-Sazonov, prin care *„Rusia se angajează să se opună la orice atingere a statu-quo-ului teritorial al României în fruntariile actuale. Ea se obligă deopotrivă să recunoască României dreptul să-și anexeze părțile din monarhia Austro-Ungară locuite de români. Cât privește Bucovina, principiul naționalităților ne va servi de bază la delimitarea teritoriilor*

anexate de către Rusia și România. Această delimitare va fi săvârșită după constatările făcute la fața locului. Pentru aceasta o comisie inter-administrativă va fi numită și ea va primi instrucțiuni pline în spiritul împăciuitoare de care sunt însuflețite ambele guverne. România poate ocupa teritoriile mai sus menționate, cândva judeca mai bine, Rusia se obligă să facă să fie aprobate de către cabinetele de la Londra și din Paris, instrucțiunile de mai sus."³

În aceeași zi, având autorizarea primului ministru, care obținuse acordul regelui Carol I, așa cum I.I.C. Brătianu avea să declare la 11/24 decembrie 1918 într-o ședință a Camerei Deputaților, Constantin Diamandy îi declara lui S. D. Sazonov că „*România se angajează din partea ei, să păstreze o neutralitate amicală față de Rusia, până în minutul când dânsa va ocupa părțile din monarhia Austro-Ungară locuite de români.*"⁴

Începerea negocierilor pentru încheierea convenției politice și militare, mai ales desfășurarea lor cu intensitate mare în anii 1915 și 1916, a fost marcată de divergențe între partea română și rusă în privința teritoriului din Bucovina care urma să revină României. Partea română solicita inițial ca întregul teritoriu al Bucovinei să ne revină, în timp ce partea rusă, care clama aplicarea principiului naționalităților, mizând pe numărul mai redus al românilor în raport cu celelalte populații, considera că România trebuia să primească

partea de sud a acestei provincii, având ca limită râul Siret. Acceptând unele concesii, partea română considera ca râul Prut să fie limita nordică a teritoriului care să ne revină, insistându-se pe dorința ca orașul Cernăuți să fie atribuit României, având în vedere că era un centru al românismului.

Negocierile pentru încheierea convențiilor politice și militare au fost de durată și complicate, în cele din urmă puterile occidentale au convins Rusia să accepte cerințele României, mai mult, să fie cea care să se implice nemijlocit în elaborarea conținutului acestora și realizarea procedurii de semnare. Din acest punct de vedere ministrul Rusiei la București a avut un loc și rol incontestabil, dovadă, poate, și faptul că numele său este înscris primul în rândul semnatarilor, deși cutumele diplomatice consacră trecerea lor în ordinea alfabetică a statelor pe care le reprezintă.

La 4/17 august 1916 în casa lui Vintilă Brătianu din București, după ce a obținut semnăturile celorlalți miniștri ai statelor Antantei acreditați la București, Poklevski Koziel a semnat împreună cu primul ministru român cele două convenții.

Convenția politică prevedea la articolul 4 limitele teritoriale din monarhia Austro-Ungară pe care România avea dreptul să le anexeze. Convenția militară, care avea importanța sa din perspectiva desfășurării operațiilor armatei române și a viitoarei colaborări cu trupele ruse prevedea, între altele:⁵ flota rusă va

garanta siguranța portului Constanța, să împiedice debarcarea de trupe inamice pe coastele române și orice incursiuni pe Dunăre în susul gurilor acestui fluviu; vasele de război rusești, care se vor servi de Dunăre, atât pentru a apăra malurile, cât și pentru a da concurs armatei și flotei române, vor fi sub ordinele comandantului șef al armatelor române și vor coopera pe acest râu cu escadra de monitoare românești; Rusia se obligă în momentul mobilizării armatei române, să trimită în Dobrogea două divizii de infanterie și una de cavalerie pentru a coopera cu armata română în contra armatei bulgare; alături de celelalte state ale Antantei, Rusia se obliga să procure României muniții și material de război, care vor fi transportate de vase românești sau aliate și tranzitate prin Rusia; acordul în timpul operațiilor militare al armatelor româno-ruse sau orice schimbare, lămurire sau adaos în vederea unei legături permanente, se va stabili la cartierul general respectiv; cooperarea armatelor aliate nu implică subordonarea uneia dintre părțile contractante celeilalte; trupele ruse și române vor acționa sub comandament propriu, în zona lor distinctă de operațiuni și vor avea o completă independență în conducerea operațiunilor. Documentul mai prevedea că pentru coordonarea operațiilor armatei ruse și române, un reprezentant al armatei române trebuia să se găsească la cartierul general rus, iar unul al armatei ruse la cartierul general al armatei române.

Dacă pe plan politic și militar, cel puțin în documente semnate, lucrurile au fost rezolvate în acord cu cerințele formulate de către primul ministru român, conducerea militară rusă nu era încântată de viitoarea colaborare româno-rusă.

Odată cu intrarea României în război, la început Rusia a respectat în cea mai mare parte angajamentele asumate prin convenția militară, pentru ca după pierderea inițiativei de către armata română pe frontul din Transilvania, la care șeful Marelui Cartier General rus a avut o vină, cel puțin de ordin moral, de la Moghilev semnalul era că „*România se apără pe Siret*”, deziderat pe care Rusia și armata sa la realizat la începutul lunii decembrie 1916.

Adevărata colaborare militară româno-rusă a început în momentul când se profila înfrîngerea trupelor Diviziei 17 infanterie române în capul de pod de la Turtucaia, care a creat o mare emoție la Marele Cartier General român și în rândul populației care trăia euforia victoriilor de pe frontul din Transilvania.

În ziua de 24 august/6 septembrie 1916, când Turtucaia a fost ocupată de către trupele Puterilor Centrale, regele Ferdinand I și I.I.C. Brătianu simțeau pentru prima dată că ajutorul promis de Rusia nu-și făcea efectele scontate, drept pentru care i-au transmis telegrafic țarului, prin generalul Constantin Coandă, date privind situația de pe frontul din Dobrogea, solicitându-i sprijin militar, așa cum fusese convenit: „*Eu m-am angajat cu toate forțele mele împotriva*

inamicilor Antantei sub promisiunea că voi fi susținut pe toate fronturile. Cer Majestății Voastre să mă susțină pe frontul transdanubian și a provoca ofensive pe alte fronturi, cum a fost convenit, în scopul de a ușura presiunea la care sunt supus.”⁶

În locul unui ajutor militar concret și susținut, de la Moghilev au venit mai multe sfaturi și sugestii privind rezolvarea situației strategice create, în locul unor forțe și mijloace cu care să se oprească ofensiva bulgară în Dobrogea. În cadrul întâlnirii cu generalul M.V. Alekseev generalul C. Coandă a fost însărcinat să transmită la Marele Cartier General român punctul său de vedere, recomandând: „...cel mai mare calm și de a nu considera acest insucces decât ca pe un episod de război; că ei au avut asemenea decepții și că, cu calm, se poate ajunge la o situație mai bună. Generalul a adăugat că, după asta, el va convoca pe generalul Janin (reprezentantul Marelui Cartier General francez la STAVKA, n.a.) pentru a-l ruga să transmită, din partea sa, generalului Joffre de a da ordin generalului Sarraill să preia cât mai repede ofensiva energetică.”⁷

Atât regele Ferdinand I cât și I.I.C. Brătianu au fost total nemulțumiți de răspunsul primit, dovadă fiind că în zilele care au urmat, ambii, împreună sau separat, au reluat solicitările către Marele Cartier General rus pentru trimiterea de forțe în Dobrogea, în special unități de artilerie, arătând că: „Nu este numai în interesul corpului ruso-român din Dobrogea și a situației militare

create în România, prin evacuarea posibilă a acestei provincii motivul pentru care eu insist pentru a obține un nou contingent de forțe rus, dar în mod egal și în cel al situației generale, care cere să se oprească la timp succesele avute pentru a încuraja acțiunea din Bulgaria. Aceasta ar anihila în mod egal concursul pe care am vrea să-l dăm armatelor imperiale prin operațiunile noastre în Transilvania.”⁸

În loc să trimită forțe în Dobrogea și să declanșeze o ofensivă viguroasă la Salonic, atât generalul M.V. Alekseev, cât și generalul Joseph Joffre, au avut un punct de vedere comun în privința rezolvării situației din Dobrogea, scoaterea unor forțe din compunerea armatelor 1 și 2 române, trimiterea acestora pe frontul de sud, oprirea temporară a ofensivei din Transilvania, urmând ca reluarea acesteia să aibă loc atunci când condițiile vor permite. Așa dar, aliații noștri de bază, Rusia și Franța, în loc să-și respecte angajamentele asumate, ofereau soluții care să nu impună implicarea lor directă, dar care aveau consecințe grave asupra realizării scopului politic și militar al intrării noastre în război.

Ca o primă măsură față de situația critică din Dobrogea, în acord cu prevederile convenției militare, pentru realizarea unității de comandă asupra forțelor din Dobrogea, regele Ferdinand I l-a numit comandant pe generalul rus Andei Medardovitovici Zaionciovski, comandantul Corpului 47 sosit în spațiul dintre Dunăre și Mare.

La 27 august/9 septembrie 1916 generalul J. Joffre transmitea Marelui Cartier General român că trupele franceze de la Salonic executau manevrele de forțe și mijloace în vederea trecerii la ofensivă, acțiuni care s-au declanșat a doua zi și au durat până la 20 septembrie/3 octombrie 1916, fără rezultate care să influențeze situația trupelor bulgare de la frontiera cu România.

Sfaturile venite de la cei doi aliați, preocupați mai mult de propriile probleme decât ale românilor, comportament constant al marilor puteri în raporturile cu statele mici, considerate ca având interese limitate, au fost imediat receptate la Marele Cartier General român, astfel că între 26-29 august/8-11 septembrie 1916, prin ordine succesive s-a dispus oprirea ofensivei din Transilvania pe aliniamentele pe care se găseau trupele celor trei armate, scoaterea a trei divizii de la armatele 1 și 2 și trimiterea lor în Dobrogea, constituirea unui grup de armate sub comandă unică, convocarea pentru 2/15 septembrie a unui Consiliu de Război în care să se analizeze situația și să se adopte decizii prin care se urmărea rezolvarea unei situații care alarmase întreaga conducere politică și militară a țării și în special populația Bucureștiului.

Consiliul de Război de la Periș⁹ a fost marcat de disputa dintre generalii Alexandru Averescu și Constantin Prezan¹⁰ în legătură cu problema desfășurării operațiilor militare, în cadrul căruia primul a susținut ideea unei acțiuni ofensive de amploare pe

frontul secundar pentru înfrângerea Armatei 3 bulgare, iar al doilea s-a pronunțat pentru continuarea ofensivei în Transilvania, soluție corectă, în acord cu scopul politic și militar al războiului în care ne angajasem. Consiliul de Război a confirmat măsurile adoptate anterior în privința acțiunilor din Transilvania, și-a însușit propunerea generalului Alexandru Averescu pentru rezolvarea „*problemului strategic*” din Dobrogea, iar regele Ferdinand I a hotărât să-l numească pe acesta comandant al Grupului de armate „Sud”, i-a acordat libertate de acțiune pentru pregătirea și executarea a ceea ce a rămas în istoria noastră militară sub denumirea de *Manevra de la Flămânda*.

Așadar, la 2/15 septembrie 1916 se consuma primul episod al cooperării militare româno-ruse, participanții la Consiliul de Război însușindu-și sugestiile aliaților ruși și francezi, astfel că centrul de greutate al operațiilor militare a fost schimbat din Transilvania în Dobrogea, efectul imediat și iremediabil fiind pierderea inițiativei strategice pe direcția principală de acțiune.

Manevra de la Flămânda a fost bine pregătită în cooperare cu comandanții militari ruși, dar desfășurarea operațiilor de trecerea Dunării au fost stânjenite de o ploaie torențială care a avut ca efecte: creșterea bruscă a nivelului apelor Dunării, s-a creat posibilitatea acțiunii flotei austriece care fusese blocată în golful Belene, inundarea sectorului de trecere a fluviului, astfel că planul stabilit a

fost perturbat. În toată această perioadă autoritățile române au continuat cererile către cele ruse pentru trimiterea de material de artilerie, în special artilerie grea, dar totul se limita la promisiuni și justificări. Mai mult, era acută problema transporturilor de material de război venit din Franța și Anglia în portul Vladivostok, unde materialele erau blocate, iar la intervenția generalului C. Coandă pe lângă Marele Duce Sergiu acesta i-a răspuns că: „...problema transporturilor depinde de ministrul de război, de cel al căilor ferate și de ministrul lucrărilor publice; că generalul Alekseev și cu atât mai mult Alteța Sa Imperială nu se pot amesteca în acestea, că problema nu va fi soluționată nici chiar de Majestatea Sa Împăratul, dar că Majestatea Sa o va solicita cu insistență.”¹¹

Majoritatea autorilor lucrărilor care abordează subiectul și analizează operația de la Flămânda dau verdict al cauzei eșecului acesteia condițiile meteorologice, care au împiedicat trecerea rapidă a Dunării în Bulgaria. Real, nu a fost vorba despre un eșec ci doar de renunțare la operațiile ofensive planificate pe frontul din Dobrogea, pe fondul situației grave create în Transilvania prin trecerea la ofensivă a trupelor Puterilor Centrale, în special a Armatei 9 germane care înainta într-un ritm rapid pe direcția Sibiu, Făgăraș, Brașov.

Urmare a situației grave din Transilvania, în acord cu Marele Cartier General rus, regele Ferdinand I a semnat la 22 septembrie/5

octombrie 1916 „Ordinul de operații nr. 10”, cu un conținut discutabil din punct de vedere al formulării: „*Inamicul fiind fixat în Dobrogea, sunt hotărât a relua planul inițial al ofensivei pe frontul de Nord și Nord-Vest. În acest scop, am dispus a se face o nouă grupare a forțelor, formând o masă de manevră în văile superioare ale Oltului și Mureșului. Până la adunarea masei de manevră, misiunea Armatei de Nord și a II-a este de a rămâne în o defensivă activă, respingând atacurile inamicului și păstrând pozițiile ocupate.*”¹²

Ordinul s-a dovedit a fi inaplicabil în condițiile în care presiunea armatelor Puterilor Centrale din Transilvania era irezistibilă pentru Armata II-a, prin urmare, apărarea Dobrogei a fost lăsată în sarcina comandantului Armatei de Dobrogea, generalul Alexandru Averescu a fost trimis să preia comanda Armatei 2, iar pentru evitarea unei situații catastrofale, bine intuită de către Marele Cartier General român, s-a ordonat o amplă manevră de forțe și mijloace de pe frontul de sud pe cel din Transilvania, trecerea la apărare pe pozițiile de plecare la ofensivă din luna august, misiunea principală a celor trei armate din Transilvania fiind apărarea teritoriului național împotriva unei intenții de invazie din parte trupelor Puterilor Centrale către București pe Valea Prahovei și spre zona Moinești-Comănești în Dobrogea.

În plină criză pe frontul din Transilvania, relațiile militare româno- ruse au intrat într-o nouă

etapă, ca urmare a numirii de către țarul Nicolae al II-lea a generalului Mihail Alexandrovici Beleaev „ca reprezentant al armatei ruse pe lângă Marele Cartier General al Comandamentului de Căpetenie al armatei române. Generalul Beleaev va fi însărcinat cu toate problemele care erau de resortul generalului Tatarinov și membrilor Misiunii Militare ruse, care trec toți sub ordinele sale, ca și cu toate chestiunile privind operațiile militare. S-a convenit ca Marele Cartier General român să se adreseze, în viitor, generalului Beleaev.”¹³ Decizia țarului era răspunsul părții ruse la solicitarea României ca Franța să trimită o misiune militară, sosită în România la începutul lunii octombrie 1916, condusă de către generalul H.M. Berthelot. Fără îndoială, numirea generalului H.M. Berthelot consilier militar al regelui Ferdinand I nu era agreată la Marele Cartier General rus, unde s-ar fi dorit ca această poziție să fie ocupată de către generalul M.A. Beleaev.

Documentele privind relațiile militare româno-ruse după 24 septembrie/ 7 octombrie 1916, evidențiază preocuparea Marelui Cartier General rus pentru rezolvarea situației create în Transilvania și apoi în Carpații Orientali și Meridionali.

În același timp, Marele Cartier General român era preocupat mai mult de acțiunile armatei ruse de la flancul drept al Armatei de Nord, de cooperarea cu trupele ruse pentru oprirea ofensivei Puterilor Centrale. La 28 septembrie/11 octombrie 1916, colonelul Paul Angelescu, trimis la

Moghilev de către regele Ferdinand I cu un mesaj către țarul Rusiei, a avut o discuție cu generalul M.V. Alexeev, care, probabil la indicația suveranului rus, a spus că: „...consideră de aici înainte frontul român, ca și cel rus, ca pe un front unic și, în consecință, va dispune ca forțele disponibile rusești să întărească forțele române acolo unde necesitățile vor cere.”¹⁴

Cel mai interesant aspect din raportul trimis Marelui Cartier General român de către colonelul Paul Angelescu era viziunea generalului rus asupra situației din România și a modului în care gândea acțiunile viitoare: „Inamicul și-a concentrat forțele, cel mult șapte divizii, între Brașov și Târgu Secuiesc, pentru a ne ataca cu direcția generală pe valea râului Buzău. Este absolut necesar în acest scop să rezistăm unde ne găsim, concentrând restul de forțe disponibile în jurul Buzăului. Fiindcă în fața trupelor din Oltenia, crede dânsul, nu sunt decât cel mult două divizii inamice, generalul crede că trebuie neapărat să se ia de acolo două divizii, care împreună cu o divizie luată de la sud de București, ar face o masă care se va trimite între Ploiești și Buzău, gravitînd spre Buzău.”¹⁵

Privit din punctul de vedere al analizei militare a spațiului geografic, evaluarea generalului M.V. Alekseev poate fi apreciată corectă în anumite limite. Scoaterea unor forțe din Oltenia era riscantă, dar se pune întrebarea dacă nu cumva ideea era sugerată în acord cu concepția rusă

de apărare a României pe Carpații Orientali, Siret și Dunărea Maritimă. Într-o altă discuție dintre generalul M.V. Alekseev și colonelul Paul Angelescu, șeful Marelui Cartier General rus susținea că Oltenia și Capitala se pot apăra cu forțe puține, că prezența masei de manevră în curbura exterioară a Carpaților este cea mai bună garanție a apărării Bucureștiului. La 29 septembrie/12 octombrie 1916 generalul rus transmitea părții române că: „...roagă să fim siguri că, din toate punctele de vedere și în special din punct de vedere militar, interesul propriu al rușilor este să susțină interesul României, care formează de acum înainte obiectivul preocupărilor sale continue. Va lua în consecință toate măsurile pentru a le asigura cât mai repede și mai bine.”¹⁶

Interesant de observant în toată corespondența dintre autoritățile ruse și române, în discuțiile cu generalul C. Coandă, de la sfârșitul lunii septembrie și începutul lunii octombrie, este mesajul de încredere care se transmitea, angajamentul țarului a generalilor M.V. Alexeev și M.A. Beleaev că Rusia și armata sa își vor face datoria față de România, așa cum Franța o face față de Belgia. La 2/15 octombrie 1916 generalul M.V. Alexeev a expus concepția privind acțiunile viitoare, transmisă generalului Dumitru Iliescu, șeful Statului Major General al armatei: „Planul ar fi următorul: a se ține ferm pe flancurile din Moldova și Dobrogea și, bazându-se la aceasta, pe Prut; a scurta frontul din centru atât cât

situația o va cere, abandonând Valahia occidentală și, în ultimul rând, Bucureștiul. Scopul principal este de a conserva armata intactă. Armata va putea relua ceea ce este obligată să abandoneze temporar și va fi capabilă să atingă scopurile războiului. Contactul imediat cu flancurile noastre este absolut indispensabil, în scopul ca armata română să nu fie decuplată de trupele ruse. Cele două armate ale noastre nu trebuie să formeze decât un singur front. În ceea ce privește gruparea, ea este indispensabilă, conformându-se direcției alese de inamic pentru atacul principal, de a întări atât cât este posibil rezervele voastre pe frontul Ploiești Buzău.”¹⁷

La Marele Cartier General român nu era agreată cedarea unei părți din teritoriul țării, astfel că în urma unor analize serioase a fost adoptată o hotărâre corectă, care la 8/21 noiembrie 1916 a fost transmisă, prin generalul C. Coandă, generalului M.V. Alekseev: „Majestatea Sa Regele a binevoit să aprobe următorul plan de operații: Să se respingă inamicul prin contraofensivă *energetică* în afara teritoriului național, asigurându-ne posesia definitivă a defileelor prin fortificații puternice, ca și prin concentrarea de trupe ruse în România și ofensiva ulterioară. În aceeași ordine de idei, să se completeze organizarea liniilor defensive în Dobrogea. Să se reia după aceea, cu concursul armatelor ruse, planul nostru inițial referitor la o ofensivă în Transilvania, singurul teatru pe

care se poate obține un rezultat decisiv.”¹⁸

Sigur, concepția Marelui Cartier General era irealizabilă în condițiile în care Puterile Centrale dețineau inițiativa strategică pe frontul din Transilvania și Dobrogea, iar Marele Cartier General rus mima preocuparea pentru rezolvarea situației. Declarativ, generalul M.V. Alekseev se pronunța pentru menținerea Dobrogei, respingea ideea generalului A.M. Zaioncikovski de retragere a forțelor ruse, a anunțat schimbarea acestuia de la comandă cu generalul Vladimir Vladimirovici Zaharov, dar nu a trimis forțele promise pentru apărarea spațiului dintre Dunăre și Mare.

A doua decadă a lunii octombrie, marcată de o intensificare a ofensivei trupelor Puterilor Centrale în lungul unor trecători din Carpați, cât și în Dobrogea, de cerei continui ale părții române adresate reprezentanților militari ai Rusiei de a trimite material de artilerie pentru armata română, dar totul se rezuma la promisiuni și justificări.

Cronologia evenimentelor pe frontul român, coroborată cu atitudinea politică și militară a Rusiei, evidențiază că pe măsură ce situația armatei române devenea mai critică, cerințele formulate către Marele Cartier General rus erau contrare prevederilor convenției militare încheiate în luna august.

La 14/27 octombrie s-a exprimat ideea ca întreaga activitate a căilor ferate române din Moldova să fie condusă de către un general rus, apoi

s-a încercat trecerea unor forțe din subordinea Marelui Cartier General român în cea a Marelui Cartier General rus, idee respinsă de către partea română prin invocarea convenției militare.

Insistența generalului M.V. Alekseev era justificată cu argumente privind necesitatea cooperării între trupele de uscat și Flota din Marea Neagră, care era subordonată nemijlocit țarului, iar pentru a convinge parte română asupra loialității Rusiei față de România se transmitea Marelui Cartier General român: *„Vă rog să credeți că cele mai bune intenții privitoare la România ne călăuzesc dispozițiile ce se iau de Marele Cartier General rus, iar interesele militare ale celor două țări sunt atât de strâns legate, că un eșec al armatei române devine în același timp eșec pentru armata rusă. Această considerație, numai ea singură și este de ajuns pentru a ne obliga la un concurs din cele mai mari și din cele mai sincere către România.”¹⁹* Era același mesaj, în alte cuvinte, care ni se transmitea după înfrângerea de la Turtucaia.

În total dezacord cu poziția autorităților de la București, la 23 octombrie/5 noiembrie 1916 Marele Cartier General rus transmitea, spre știință, structurii similare române că: în stațiile de cale ferată noduri de comunicații au fost numiți 20 de ofițeri din serviciul comunicații al armatei ruse ca șefi de gară, cu câte 15 militari, toți vorbitori de limba română; la Iași au fost trimiși funcționari ai căilor ferate ruse sub

comanda colonelului Grossman; întreaga activitate a funcționarilor și militarilor ruși de căi ferate urma a fi condusă de către șeful comunicațiilor miliare a Circumscripției militare Odesa, generalul Kolpakov.

Măsurile erau justificate de partea rusă prin aceea că transportul trupelor ruse nu se desfășura într-un ritm ridicat datorită dezorganizării și haosului de la CFR. Cu siguranță lucrurile nu mergeau foarte bine, dar a arunca vina exclusiv pe partea română era un gest incorect, dovada fiind că în perioada care a urmat nimic nu s-a îmbunătățit. A fost un pretext pentru partea rusă de a lua sub control căile ferate române, acțiune reușită doar parțial.

O evaluare corectă a situației și atitudinii Rusiei față de frontul român a realizat-o Constantin Diamandy, ministrul României la Petrograd, care la 9/22 noiembrie îi scria generalului C. Coandă că: *„După cât pot judeca de aici, rușii n-au ajuns încă să-și dea seama de însemnătatea frontului român și de întorsătura pe care dezlegarea situației la noi poate să o dea întregului război. Mă tem că ofensiva rusească din Carpații noștrii, între Broșteni și Cașin, să nu facă la timp presiunea trebuitoare pentru a ușura frontul nostrum din Carpații Munteniei și ai Olteniei. Cred că generalul Alekseev ar trebui convins de faptul că soarta luptelor noastre atârnă, dacă nu sfârșitul războiului, dar desigur decisiv în privința Orientului European, care interesează pe ruși în primul rând.”*²⁰

Analiza era corectă din punctul de vedere al interesului Antantei în

general, al României în special. Dar la Petrograd, la Ministerul de Externe, lucrurile se vedeau altfel. Fostul ministru de război Alexei Polivanov, realizase o amplă analiză și previziune asupra situației geopolitice și geostrategice în această parte a Europei, difuzată celor interesați la 7/20 noiembrie 1916, în care, în privința României aprecierile sale erau următoarele: *„Dacă forțele s-ar fi desfășurat în așa mod, încât acordul politic și militar din 1916, cu România, ar fi fost cu desăvârșire înfăptuit, un prea puternic stat ar fi fost înființat în Balcani, compus din Moldova, Muntenia, Dobrogea (România actuală), Transilvania, Banat și Bucovina(achiziții în virtutea tratatului din 1916)cu populație de aproape 13 milioane. În viitor statul acesta ar fi nutrit cu anevoie sentimente prietenești față de Rusia și el ar fi avut ca ambiție să înfăptuiască visele sale naționale în Basarabia și în Balcani. În consecință, distrugerea planurilor de mare putere ale României în proporțiile menționate, nu se opun îndeosebi intereselor politice ale Rusiei.”*²¹

Se pare că din acel moment politica Rusiei în relațiile cu România a fost condusă în această idee. Mult clamata ofensivă în Carpații Orientali și Dobrogea nu a fost declanșată, situația devenind gravă după pătrunderea trupelor Puterilor Centrale în Oltenia, începerea ofensivei spre București și apoi forțarea Dunării la Zimnicea pentru un atac direct spre Capitală. I.I.C Brătianu a sesizat pericolul, astfel că la 12/25 noiembrie

a trimis o telegramă la Marele Cartier General rus în care arăta: „*Inamicul, trecând Dunărea și avansând până la Alexandria, este în drum spre București. Dacă trupele ruse care se găesc între Călărași și Gura Ialomiței nu vin imediat în ajutor, Bucureștiul este pierdut.*”²²

În situația creată, Marele Cartier General român, apreciind că forțele române nu vor putea opri ofensiva pe direcția Zimnicea, București, a solicitat Marelui Cartier General rus : „...*vă rog, cât mai curînd posibil, ca al 8-lea Corp de Armată din Târgu Ocna, o divizie de cavalerie din Moldova, Divizia 40-a și Divizia 8-a cavalerie, să constituie un grup de forțe, sub comandament rus, operînd la stînga frontului care apără Capitala, după un plan stabilit de comun acord cu Cartierul nostru General.*”²³

Cererile reprezentanților României la Marele Cartier General rus nu au fost îndeplinite, invocându-se că trupele nu erau concentrate, iar comandamentul de la Moghilev nu concepea să renunțe la mult promisa ofensivă din Carpații Orientali, care la acea data nu mai avea nicio importanță în ceea ce ne privea.

Lipsa de solitudine a Marelui Cartier General rus l-a adus într-o stare de disperare pe I.I.C. Brătianu, care în după amiaza zilei de 13/26 noiembrie 1916 îi transmitea generalului C. Coandă: „*România nu poate crede că frații ei de arme rămân impasibili și nu fac gestul necesar pentru a evita un veritabil dezastru dacă Bucureștiul este*

ocupat. O mișcare rapidă de trupe ruse pe malul stîng al Dunării poate obține încă un rezultat. Binevoii să prezentați imediat și să exprimați Majestății Sale Împăratul situația precară.”²⁴

Preocupați de primirea familiei imperiale care sosea la Moghilev, factorii de decizie ruși au tratat cu indiferență cererile părții române, iar în loc de sprijin militar, generalul Vasili Iosifovici Gurko, care îl înlocuia temporar pe M.V. Alexeev, cerea insistent generalului C. Coandă ca, pentru orice eventualitate, „*toate brațele valide care dătoresc serviciu militar, sau nu, și mai ales cei dintâi, să fie retrase din părțile invadate cât mai repede, căci inamicul le va ridica pentru a le trimite în Germania la munca câmpului și a face disponibili pe cei din țara lor. Că toți acei datorînd serviciul militar vor fi cartiruiți în Basarabia, în garnizoanele sau câmpurile militare ruse. Dâșii îi vor îmbrăca, hrăni și instrui cu ofițerii noștri. Într-un cuvînt, că depozitele regimentelor de pe teritoriul invadat să fie transportate în Basarabia și trimise acolo înainte de invadare. Cei care nu dătoresc serviciul militar vor rămâne în țară la munca câmpului, înapoia armatelor.*”²⁵

Asemănător situațiilor anterioare, se făceau promisiuni, erau aduse justificări și angajamente privind ofensiva din Carpații Orientali, se aduceau învinuiri părții române că nu asigură garniturile de tren necesare transportului trupelor ruse în zonele în care se solicita prezența. La 17/30

noiembrie situația la sud de București era atât de gravă încât generalul D. Iliescu îi cerea generalului C. Coandă să intervină *„pe lângă Marele Cartier General Imperial rus să accelereze trimiterea de trupe rusești către București și să împingă cât mai viguros posibil ofensiva Armatei 9.”*²⁶

În aceeași zi, generalul C. Coandă comunica Marele Cartier general român că diviziile 40, 30 și 124 infanterie ruse vor ajunge la 18 noiembrie/1 decembrie și 19 noiembrie/2 decembrie 1916 în zona București, dar cel mai interesant este faptul că la 17/30 noiembrie la Marele Cartier General rus se hotărâse deja *„a se trimite încă trei corpuri de armată de pe fronturile din Rusia, cu destinația Focșani, Râmnicu Sărat, Buzău.”*²⁷

Trupele ruse au ajuns târziu în zona București, astfel că nu au mai fost introduse în luptă, în condițiile în care la 20 noiembrie/3 decembrie 1916 Marele Cartier General român a decis retragerea forțelor la nord est de Capitală, orașul fiind lăsat liber inamicului pentru evitarea distrugerii.

La 23 noiembrie/6 decembrie 1916, la solicitarea regelui Ferdinand I, țarul Nicolae al II-lea și-a dat acordul ca trupele ruse de pe teritoriul României, cu excepția Armatei 9 ruse, să fie puse în subordinea suveranului țării noastre. Totuși, țarul Rusiei dorea ca serviciile din spatele frontului să fie puse sub comanda comandantului șef al Frontului de sud-vest, idee neagreată de către suveranul român. În situația creată, 25 noiembrie/8 decembrie 1916, sub

semnătura regelui Ferdinand I și primului ministru I.I.C. Brătianu, era transmisă țarului Rusiei o telegramă prin care se propunea o formulă de colaborare și cooperare între trupele române și ruse în general, între cele de pe teritoriul României în special: *„Înaltul Comandament al armatelor ruso-române va opera urmărind directivele generale determinate de Marele Cartier General rus, care va stabili astfel o unitate de acțiune pentru toate operațiile frontului. În propunerea pe care ți-o făceam înțelegeam că toate trupele ruse operând în România trebuiau să aparțină unui comandament unic, fără de care noi nu am atinge rezultatul căutat, alianța noastră actuală trebuind să servească ca fundament al întregii noastre politici în viitor. Tu vei înțelege îngrijorarea foarte vie că eu trebuie să evit tot ce ar putea face să se nască frecșuri și dificultăți între armatele Tale și poporul Meu, de aceea este foarte necesar să nu se servească decât de administrație română în tot ceea ce înseamnă relațiile dintre serviciile armatei și populație. Este aceeași necesitate care m-a obligat să păstrez un Stat Major special pentru propria mea armată.”*²⁸

Solicitarea părții române în privința relațiilor de comandament dintre cele două armate aliate a fost analizată cu minuțiozitate la Petrograd și Moghilev, sub aspect politic și militar, avându-se în vedere și prevederile Convenției militare din august 1916, iar la 2/15 decembrie 1916 țarul Nicolae al II-lea a trimis

răspunsul, prin care propunea: regele Ferdinand I lua în subordine și trupele ruse care îi vor fi puse la dispoziție de către țarul Rusiei; conducerea de ansamblu a operațiilor, aprovizionarea și serviciile din spate se va executa conform planurilor elaborate de către Marele Cartier General rus; directivele Marelui Cartier General rus vor fi transmise Marelui Cartier General român prin generalul rus, adjunct al regelui Ferdinand I; statul Major al frontului român, având în frunte un general rus, va fi pus sub comanda generalului rus adjunct al regelui Ferdinand I, iar armatele române vor fi conduse de către statele majore române; toate problemele privind relațiile dintre serviciile armatei și populația română vor fi rezolvate prin ordine date în numele regelui Ferdinand I prin reprezentanții administrației române; Marele Cartier General rus își rezerva dreptul de a decide, în funcție de desfășurarea operațiunilor, ce trupe ruse puteau fi puse în subordinea regelui Ferdinand I sau retrase de pe frontul român în vederea unei noi utilizări.²⁹

Aparent lucrurile erau corecte, dar cerințele părții ruse asigurau condițiile impunerii voinței asupra regelui Ferdinand I, iar prevederea că Marele Cartier General rus va decide unilateral introducerea sau scoaterea forțelor de pe frontul român, se putea transforma într-o armă politică, mai ales în situație de criză în desfășurarea operațiilor militare.

Cu mici modificări, această variantă de comandă pe frontul român

a rămas valabilă și în cursul anului 1917, cu toate problemele pe care autoritățile politice și militare ruse le-au pus regelui Ferdinand I, guvernului și Marelui Cartier General român.

Pe fondul retragerii majorității forțelor fostului Grup de armate „*General Prezan*” în Moldova, înapoia aliniamentului ocupat de către armatele 4 și 6 ruse, presiunile autorităților de la Petrograd asupra conducerii politice și militare române, exercitate prin noul ministru plenipotențiar al Rusiei în România-generalul Alexandru Alexandrovici Mossolov, au vizat în principal luarea sub control a căilor ferate române și, cel mai grav, evacuarea armatei române, contingentelor încorporabile, școlilor militare, la est de Nistru în vederea reorganizării.³⁰

Problema trecerii căilor ferate române sub autoritatea armatei ruse a fost cerută în mod imperativ de către țarul Nicolae al II-lea în cadrul unei discuții cu Constantin Diamandy, ca urmare a cererilor repetate formulate de către generalul V.I. Gurko, nemulțumit de modul în care erau asigurate transporturile militare pentru trupele ruse. Pentru a determina guvernul român să accepte această cerere, generalul A.A. Brusilov amenința cu retragerea forțelor sale de pe teritoriul României și lăsarea fără apărare a Iașului, unde se evacuasera familia regală, Parlamentul și guvernul român.

Autoritățile române au respins categoric solicitarea părții ruse, dar, pentru evitarea unor situații neplăcute în relațiile cu Marele Cartier General rus, a acceptat ca pe lângă structurile

de conducere ale căilor ferate române să fie atașați și să lucreze un reprezentant al armatei ruse și unul a celei franceze.

Evacuarea structurilor militare românești pentru reorganizare la est de Nistru, a fost solicitată de către Marele Cartier General rus în urma unor discuții în cadrul Consiliului de Război desfășurat la Moghilev, condus de către țarul Nicolae al II-lea. Regele Ferdinand I, guvernul și generalul Constantin Prezan, ca șef al Statului Major General al armatei, au respins ferm solicitarea, considerând că aceasta „*făcea parte din tendința generală a rușilor de a ne absorbi și că prin urmare datoria noastră este să ne împotrivim unor atari încercări de orice natură ar fi ele, că mai mult ca oricând se cuvine să apărăm acum neatârarea noastră.*”³¹

Se poate aprecia că în pofida pofida situației deosebit de grele în care s-a aflat România în decembrie

1916, factorii de decizie politică și militară ai țării, au rezistat tuturor încercărilor autorităților ruse de a lua controlul asupra punctelor cheie care asigurau suveranitatea statului român. Relațiile dintre cele două astate aliate confirmă că autoritățile ruse au acționat de o manieră inacceptabilă, fiind preocupate să pună în aplicare planul de a ocupa teritoriul Modovei dintre Carpații Orientali și Prut. Colaborarea politică și militară cu un aliat, care are un asemenea comportament, impune un studiu aprofundat asupra tuturor aspectelor unei alianțe cu o mare putere aflată în vecinătatea imediată. În același timp, s-a demonstrat că o conducere politică de bună calitate și hotărâtă să apere interesele vitale ale țării, poate asigura și realiza impunerea voinței sale chiar asupra unui „aliat” cu un comportament total neadecvat în raporturile politice și militare bi și multilaterale.

Note

- ¹ Apud, *România în Războiul Mondial 1916-1919. Documente – anexe*, vol. I, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1934, p. 111.
- ² Pe larg în, General Vasile Rudeanu, *Memorii din timp de pace și război*, Editura Militară, București, 1989.
- ³ Apud, Generalul G.A. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*, vol. I, Editura I.G. Hertz, București, f.a., pp. 19-20.
- ⁴ *Ibidem*, p. 20.

- ⁵ Vadim Guzun (Editor), *Intrarea României în Primul Război Mondial. Negocierile diplomatice în documente din arhivele ruse 1914-1916*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016, pp. 345-346.
- ⁶ AMR, *fond Marele Cartier General/1916*, dosar nr. 719, f. 6
- ⁷ *Ibidem*, f. 7.
- ⁸ AMR, *fond Marele Cartier General*, dosar nr. 717, f. 8.
- ⁹ Pe larg în, Col(r) dr. Ion Giurcă, *Campania Armatei Române din anul*

- 1916-decizii controversate în prima lună de război, în Revista Gândirea militară românească, nr. 2/2016.
- ¹⁰ Pe larg în, Ion Giurcă, „Disputa mareșalilor”, în *Străjer în calea furtunilor*, nr. 5/ 2009.
- ¹¹ AMR, *fond Marele Cartier General*, dosar nr. 716, f.20.
- ¹² *România în războiul mondial 1916-1919, Documente – anexe*, vol. II, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1936, p. 260.
- ¹³ AMR, *fond Marele Cartier General*, dosar nr. 716, f. 44.
- ¹⁴ *Ibidem*, f. 61.
- ¹⁵ *Ibidem*.
- ¹⁶ *Ibidem*, f. 66.
- ¹⁷ AMR, *fond Marele Cartier General* dosar nr. 719, f. 125.
- ¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 716, f. 89.
- ¹⁹ *Ibidem*, f. 143.
- ²⁰ AMR, *fond Marele Cartier General*, dosar nr. 719, f. 260.
- ²¹ Apud, Romulus Seișanu, Alexandru Rațiu, *România în timpul războiului 1916-1918, fascicola nr.8*, București, aprilie 1920, p. 124.
- ²² AMR, *fond Marele Cartier General*, dosar nr. 716, f. 191.
- ²³ *Ibidem*, f. 193.
- ²⁴ *Ibidem*, f. 197.
- ²⁵ *Ibidem*, f. 199.
- ²⁶ AMR, *fond Marele Cartier General*, dosar nr. 716, f. 206.
- ²⁷ *Ibidem*, f. 207.
- ²⁸ *Ibidem*, f. 227-228.
- ²⁹ AMR, *fond Marele Cartier General*, dosar nr. 718, f. 5-6.
- ³⁰ Pe larg în, Ion Giurcă, *Armata română de la București la Mărășești 1916-1917*, Editura Militară, București, 2017.
- ³¹ I.G. Duca, *Memorii*, vol.3, Editura Machiavelli, București, 1993, pp. 138-139.

Bibliografie

Lucrări cu caracter general și special:

- DABIJA, G.A., generalul, *Armata română în războiul mondial(1916-1918)*, vol.I, Editura I.G. Hertz, București, f.a.
- GIURCĂ, Ion, *Armata română de la București la Mărășești 1916-1917*, Editura Militară, București, 2017.
- GUZUN, Vadim (Editor), *Intrarea României în Primul Război Mondial. Negocierile diplomatice în documente din arhivele ruse 1914-1916*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016.
- RUDEANU, Vasile, general, *Memorii din timp de pace și război*, Editura Militară, București, 1989.

SEIȘANU, Romulus, Rațiu, Alexandru, *România în timpul războiului 1916-1918, fascicola nr.8*, București, aprilie 1920.

***, *România în Războiul Mondial 1916-1919. Documente – anexe*, vol.I, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1934.

Arhive:

AMR, *fond Marele Cartier General*.

Memorii:

DUCA, I.G., *Memorii*, vol.3, Editura Machiavelli, București, 1993.